



“จาว” : สายสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติของไทแดง

“Jow” kinship relations is the clan system of Tai Daeng.

สมพาวัน แก้วบุตตา¹

Sompawan Gaewbudta

บทคัดย่อ

“จาว” เป็นระบบโคตรตระกูลของชาวไทแดงที่นับถือความสัมพันธ์เครือญาติแบบโคตรตระกูล เกิดจากการนับถือผีประจำตระกูลเดียวกัน ลักษณะของจาวมีสามประการดังนี้ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติของจาว ซึ่งทุกคนจะต้องมีจาวเดียวกัน (2) จาวแต่ละจาวมีนิยายปรัมปราที่เกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษและเรื่องเล่าต่าง ๆ (3) กลุ่มจาวเป็นกลุ่มสัมพันธ์ที่มีความร่วมมือกัน ด้านเศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนา และบทบาททางสังคมความสำคัญของระบบ “จาว” ก่อให้เกิดพลังในการสร้างการขับเคลื่อนกระบวนการต่าง ๆ ในสังคมอันเกิดจากการรวมกันของสมาชิกในกลุ่มจาว ที่เห็นได้จาก ความเชื่อ พิธีกรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ระบบจาว เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคม อิทธิพลภายนอกทำให้ไทแดงต้องเตรียมตัวปรับเปลี่ยนกับสภาพที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่จะมาถึง ไม่ว่าจะติดต่อกับญาติที่ไป

¹ นักศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาลาว) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

อยู่เมืองต่างๆ จนถึงต่างแดน การติดต่อกับเวียดนาม การเข้าสู่ศูนย์กลางลาว คือ เวียงจันทน์ การรับสื่อจากไทย ตลอดจนเข้ามาของนานาชาติในนามขององค์กรต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ไทแดงบริเวณนี้ต้องเผชิญกับกระแสภายนอกที่โหมกระหน่ำในช่วงระยะนี้ นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ด้านอิทธิพลทางศาสนาจากภายนอก ยังกระทบชุมชน อีกด้วย

คำสำคัญ : จาว,ระบบเครือญาติ,ชาติพันธุ์ไทแดง

Abstract

“Jow” is the clan system of Tai Daeng, which respects kinship relations worshipping the same family spirit. Jow is characterized into 3 categories:

- 1) Everyone must belong to one Jow according to kinship.
- 2) Each Jow has unique legends and storytelling related to their ancestors.
- 3) Each Jow has its own traditions of economy, administration, religion, and social roles.

The Jow System values all-member participation and has thus created significant power within several social movements. The power of the Jow System is also apparent in the resilience of the Tai Daeng belief systems, ceremonies, Social changes have affected the Jow System, however. Tai Daeng Other external influences that continue to affect the Tai Daeng have caused them to learn how to communicate with international organizations and to use technology for communicating with family members living far away. Tai Daeng members often enter

the center of Lao, or Vientianne, and they receive Thai media. External religious influences have also affected the community.

Keywords : Jow System , Kinship Terms, Tai Daeng

1. บทนำ

ไทแดง (Tai-Dang) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง ซึ่งกลุ่มนี้มีที่มาจากชื่อ แม่ น้ำแดง ที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง มีถิ่นฐานอยู่แขวงแทงฮว้า ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และบางส่วนอพยพจากเวียดนามมาอยู่ที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว **สมิตร์ ปิติพัฒน์ (2546)**

ไทแดง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท (Tai language family) กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ที่ สปป.ลาว และเป็นกลุ่มคนชายขอบมีประชากรไม่มาก แต่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง ไทแดงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมเพื่อปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมของพื้นที่ที่อพยพเข้ามาอาศัย จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในอดีตไทแดงมีวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะของกลุ่มชนหรือชาติพันธุ์ชัดเจน ได้แก่ การแต่งกาย จารีตประเพณี ฮีตคอง (จารีต) รวมถึงอัตลักษณ์ทางภาษาพูด ภาษาเขียน และระบบเครือญาติ ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้วก็ตาม ไทแดง ในพื้นที่ สปป.ลาว ตั้งถิ่นฐานรวมกันอยู่ในเขตจำหนือ และจำใต้ของแขวงหัวพัน ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มนี้อพยพมาจากเวียดนามบริเวณชายแดนที่ติดกับ สปป. ลาว คือ แขวงเซินลา (Son La) แขวงฮว้า (Thanh Hua) และเงะฮาน (Nghe An) ของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม และยังมีบางส่วนของที่กระจายตัวตั้งบ้านเรือนอยู่ตามภาคเหนือและภาคกลางของประเทศ ได้แก่ แขวงหัวพัน แขวงเชียงขวาง หลวงพระบาง เวียงจันทน์ และบางส่วนในแขวงบอลิคำไซ ของลาว (Joachim Sohlesinger ,2003)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทแดงถือเป็นคนกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งในบรรดาคน 3 กลุ่มใหญ่ที่อาศัยในแขวงหัวพัน ได้แก่ ไทแดง ไทดำ และไทขาว โดยได้อาศัยอยู่ในเมืองต่างๆ

ในแขวงหัวพันประสมประสานกับกลุ่มอื่นๆโดยมีความเชื่อว่ากลุ่มคนเหล่านี้อพยพมาจากกลุ่มแม่น้ำแดงหลายยุคหลายสมัยแล้ว ในเอกสารของหมอวิลเลียม คริฟตัน ดอดด์ มิสชันนารี อเมริกาที่ได้บันทึกหลักฐานเกี่ยวกับชนชาติพันธุ์ต่างๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ชื่อว่า The Tai Race-The Elder Brother of the Chinese ได้กล่าวถึงกลุ่มคนไทแดงว่ามีภูมิลำเนาอยู่แถวตังเกี๋ยซึ่งมีคนไทยอาศัยอยู่หลายกลุ่มเช่น ไทดำ ไทแดง ไทขาว โดยมีตัวหนังสือใช้ วิลเลียม คริฟตัน ดอดด์ (2483)นอกจากนั้นในหนังสือไทยน้อย ไทยใหญ่ ไทยสยาม ของศรีศักร วัลลิโภดม และสุจิตต์ วงศ์เทศ โดยเฉพาะในตอนบทความเรื่อง “คนไทยในอุษาคเนย์” ได้กล่าวถึงกลุ่มไทแดงว่าในนิราศเมืองหลวงพระบางก็กล่าวถึงตระกูลข่า พวกหนึ่งที่พวกญวนเรียกม้อย (หมายถึงผี) แต่คนอื่นๆเรียกผู้ไทแดงดังความว่า

“ม้อยนี้ ทางฝ่ายอานาเขาร่ำเรียก ลาวสำเหนียวนึกจ้านัน จิงหันเหียนเหิน ใช้ฝ้ายย้อมฟาดทั้งคาดเคียน จิงเรียกเพี้ยนแพกไปผู้ไทแดง”

ซึ่งสุจิตต์ วงศ์เทศ ก็ไม่แน่ใจว่าผู้ไทแดงมีจริงหรือไม่ เพราะได้สอบถามนักวิชาการ ไทดำ-ขาว แล้วในเวียดนามมีแต่ ไทดำ ไทขาว ไม่เคยมีไทแดง แต่มีพวกม้อยแต่งชุดแดงแล้วถูกคนอื่นเข้าใจว่าเป็นพวกไท สุจิตต์ วงศ์เทศ (2534) แต่อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษางานของเรื่องเดช ปันเขื่อนขัตย์ เรื่องภาษาล้านตระกูลไทย ก็ได้แยกกลุ่มภาษาไทแดงไว้อย่างชัดเจนว่ามีปรากฏกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษานี้และอาศัยอยู่ในบริเวณแขวงจำหนือ และเวียดนาม ดังความว่า เรื่องเดช ปันเขื่อนขัตย์ (2532). ว่าภาษาไทแดง (Red Tai) พูดภาษาไทแดงอยู่ในประเทศเวียดนามภาคเหนือในแถบเมืองแดง (Muang Deng) ในจังหวัดทันหัวรวมไปถึงภาษาไทที่พูดในเมือง Lang CharH, Quan Hao,Ngoc Lac Nhan Song ด้วย ภาษาไทแดงมีลักษณะคล้ายกับภาษาไทดำและภาษาไทที่พูดในจำหนือประเทศลาวด้วย ผู้พูดภาษาไทแดงในลาวมีอยู่ประมาณ 15,000 คน ในเวียดนามมีมากกว่าในลาว 2 เท่า โดยประมาณ ส่วนในประเทศไทยมีจำนวนน้อยมากอยู่บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ จังหวัดเชียงราย แต่คนไทเหนือเรียกพวกนี้ว่า “เงี้ยว” หรือไทใหญ่ ซึ่งจากหลักฐานดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของสุมิตร ปิติพัฒน์ ที่กล่าวไว้ว่า สุมิตร ปิติพัฒน์. (2546) กลุ่มนี้เรียกว่า

คนไทแดงมีความสามารถในด้านหัตถกรรมทอผ้าอย่างยิ่ง โดยเฉพาะผ้าของชนเผ่าไทแดงมีความงดงามมากซึ่งกลุ่มคนกลุ่มนี้เรียกตัวเองว่าไทแดงมานานแล้ว

จากการสำรวจข้อมูลภาคสนาม พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทแดงใน สปป.ลาว อาศัยกันอยู่อย่างหนาแน่นในบริเวณ ทางภาคเหนือของลาว โดยเฉพาะที่บ้านสบฮาว เมืองสบเบา แขวงห้วยพัน ซึ่งมีประชากรมากกว่าร้อยละ 80 ของชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น ซึ่งมีจำนวนไทแดงบ้านสบฮาว เขตสบฮาว เมืองสบเบา แขวงห้วยพัน เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศลาว มีชายแดนติดกับประเทศเวียดนาม ปัจจุบันบ้านสบฮาว มีประชาชนอาศัยอยู่ทั้งสิ้น 125 ครัวเรือน มี 634 คน เป็นเพศหญิง 382 คน ชาย 252 คน ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นผู้ไทแดง นับถือศาสนาผี และมีครอบครัวที่เป็นผู้ไทขาวอยู่ 6 ครอบครัวที่นับถือพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามในหมู่บ้านไทแดงที่หมู่บ้าน สบฮาว ดังกล่าว และพบว่า ระบบเครือญาติของไทแดง ยังสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแดง ตลอดจนโครงสร้างทางสังคม เอาไว้อย่างเหนียวแน่น ดังนั้น บทความนี้จะมุ่งเน้นนำเสนอเนื้อหาเชิงลึกในประเด็นระบบเครือญาติของชาวไทแดง โดยใช้กรณีตัวอย่างจากชาวไทแดงที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านดังกล่าว ดังนี้

2. ระบบเครือญาติของไทแดง

2.1 สภาพทั่วไปเกี่ยวกับบ้าน สบฮาว

บ้านสบฮาว ปัจจุบันอยู่ในเขตสบฮาว เมืองสบเบา แขวงห้วยพัน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศลาว มีชายแดนติดกับประเทศเวียดนาม ปัจจุบันบ้านสบฮาว มีประชาชนอาศัยอยู่ทั้งสิ้น 125 ครัวเรือน ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นผู้ไทแดง นับถือศาสนาผี และมีครอบครัวที่เป็นกลุ่มลาวอยู่ 6 ครอบครัวที่นับถือพุทธศาสนา บ้านสบฮาวห่างจากชายแดนเวียดนามประมาณ 6 กิโลเมตร โดยมีเส้นทางเชื่อมต่อกับบ้านแกดัด แขวงแทงฮัว ภูมิประเทศของบ้านสบฮาวนั้น มีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา มีแม่น้ำ 2 สายไหลผ่าน คือแม่น้ำมาที่ไหลลงมาจากเมืองเชียงค้อทางเหนือ กับแม่น้ำฮาว ที่ไหลขึ้นมาจากทางเมืองเวียงไซ และแม่น้ำทั้งสอง

สายนี้ไหลมาบรรจบกันบริเวณภูหาดหลี่ บ้านสบฮาวแล้วไหลลงสู่ประเทศเวียดนาม บริเวณที่แม่น้ำมากับแม่น้ำฮาวมาบรรจบกันนี้เรียกว่า “สบฮาว” ซึ่งเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน บ้านสบฮาวนี้มีอาณาเขตติดต่อกับหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ บ้านนาฟาม เมืองสบเบา

ทิศตะวันออก ติดกับ ภูเข

ทิศตะวันตก ติดกับ บ้านใหม่ เมืองสบเบา

ทิศใต้ ติดกับ บ้านกลางสบฮาว

คำให้สัมภาษณ์ของชาวไทแดงเอง จากการเก็บข้อมูลภาคสนามที่บ้านสบฮาว เมืองสบเบา แขวงหัวพัน ประเทศลาว นายบุญสี บุญวิไล ชาวไทแดง บ้านสบฮาว อายุ 62 ปี กล่าวว่า ชุมชนไทแดงบ้านสบฮาวนี้ ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2389 อยู่ในบริเวณภูหาดหลี่ จุดที่แม่น้ำฮาวไหลมาตกใส่แม่น้ำมา ซึ่งเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน “สบฮาว” นับถึงปัจจุบันก็เป็นระยะเวลากว่า 164 ปี โดยกลุ่มคนที่มาตั้งหมู่บ้านในยุคแรกนั้นอพยพมาจากเมืองแดง ผ่านเข้ามาทางเมืองโสย และมาตั้งบ้านอยู่ในพื้นที่บ้านสบฮาวปัจจุบัน



รูปภาพ 1 (แม่น้ำมา และแม่น้ำฮาว ไหลบรรจบกัน)



ภาพที่ 2 จุดและทำเลที่ตั้งของบ้านสบฮาว เมืองสบเบา แขวงหัวพัน สปป.ลาว

2.2 ระบบเครือญาติ ตระกูล ของชาวไทยแดงมีความรักและผูกพันกันใ
ครอบครัวเครือญาติสูงมาก นอกจากความรักระหว่างพี่น้องในตระกูลร่วมบิดามารดา
เดียวกันแล้ว ไทยแดงยังมีความผูกพันกันอย่างเหนียวแน่นไปจนถึงรุ่นลูก หรือลูกพี่
ลูกน้องจนถึงรุ่นต่อไป นอกจากความสัมพันธ์ในตระกูลที่เป็นพี่น้องที่ร่วมเชื้อสาย
เดียวกัน ซึ่งไทยแดงเรียกว่า “ จาว ” ซึ่งถือว่าเป็นผู้ร่วมตระกูลหรือร่วมญาติของตน
ตระกูลเดียวกัน จากการเก็บข้อมูลของชาติพันธุ์ไทยแดงจะอยู่ที่ไหนก็ตาม รวมแล้ว
จะมีทั้งหมด 14 จาว ซึ่งหมายถึง 14 ตระกูล ซึ่งแยกมาจาก 2 ตระกูลดั้งเดิม ได้แก่
ตระกูลเสือ เรียกว่า “จาวเลื่อง” และตระกูลเงือก เรียกว่า “จาวเงิน” อย่างไรก็ตาม
นอกจากระบบการนับญาติแบบ “จาว” แล้ว ยังพบว่ามี ชาวไทยแดงยังมีการแบ่งแยก
ระบบเครือญาติจากการมีพันธะร่วมกันในพิธีศพอีก ซึ่งชาวไทยแดงจะเรียกว่า “กา
ฮ่อ” ราชันย์ นิลวรรณภา(2553)

การสืบเชื้อสายจะให้ฝ่ายชายเป็นผู้สืบทอดตระกูล ส่วนลูกผู้หญิงนั้น ถ้ายังไม่ได้แต่งงานก็จะอยู่กับครอบครัวพ่อแม่ แต่ถ้าแต่งงานแล้วก็จะไปร่วม

ครอบครัวกับฝ่ายสามี รวมไปถึงการนับถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายสามีอีกด้วย ส่วนลูกชายจะสืบตระกูลตามพ่อ ดังนั้น ไทแดงจึงถือเครือญาติเป็นสิ่งสำคัญเพราะพวกเขาจะช่วยเหลือกันและมีความร่วมมือในทุกด้าน เพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูลให้ถาวรสืบต่อไป โดยเฉพาะในพิธีศพที่เป็นในสายตระกูลเดียวกัน หรือ มี “จาว” ร่วมกัน เช่น คนไทแดงเมื่อตายไปแล้วไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใดก็ตาม ก็จะนำศพกลับมาทำพิธีอยู่ในต้นตระกูลของตน ส. สิ้นทอง และบ.เจืองมะนิวง (2007)

ยกตัวอย่างกรณี ไทแดงบ้านสบฮาว เมืองสบเบา แขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ จำแนกเป็น 3 ฝ่าย ได้แก่ 1) เครือญาติทางสายเลือด 2) เครือญาติทางการแต่งงาน และ 3) เครือญาติเสมือน ความเป็นเครือญาติทั้งหมดนั้นยึดโยงอยู่กับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเป็นหลัก โดยระบบเครือญาติของไทแดง มีระบบโคตรตระกูลหรือที่เรียกว่า “จาว ”

2.3 “จาว” เป็นระบบโคตรตระกูลของไทแดงที่นับถือความสัมพันธ์เครือญาติแบบโคตรตระกูล เกิดจากการยึดถือเอาผีประจำตระกูลเดียวกันซึ่งเป็นผีแกนจาวอยู่เมืองฟ้า ยึดถือ “ข้อเคล่า” หรือ ข้อห้าม (taboo) อันเป็นข้อห้ามประจำตระกูลเดียวกัน สมาชิกในกลุ่มจาวในหมู่บ้านต้องไปรวมพิธีและไปช่วยเหลืองานและมีสถานะเดียวกันกับผู้เป็นเจ้าของงาน ระบบโคตรตระกูลเป็นระบบที่สืบสายสัมพันธ์ของสมาชิกตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และเมื่อตายไปแล้วก็ต้องกลับไปยังเมืองฟ้าเพื่อกลับไปหากกลุ่มโคตรตระกูลของตนเอง หรือ จาว ของตระกูลตนที่อยู่บนฟ้านั้น สีสมนพอน สุขะวงสา (2551).

ความเป็นมาของจาวแต่ละจาวนั้น มีเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ส. สิ้นทอง และ บ. เจืองมะนิวง (2007) นอกจากนั้นแล้วผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวไทแดง คือ ท่าน บุนสี บุนวิไล ชาวไทแดงบ้านสบฮาว ฮาว เมืองสบเบา แขวงหัวพัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ท่านบุนสี บุนวิไล,สัมภาษณ์) กล่าวว่า เดิมนั้นมีจาวที่เป็นต้นตระกูลของกลุ่มไทแดงอยู่สองตระกูล คือ กลุ่มตระกูลเสือ (จาวเลื่อง) และกลุ่มตระกูลเงือก (จาวเงิน) มีนิทานที่เล่าถึงตำนานของทั้งสองตระกูลซึ่งมีนิทานปรัมปราที่กล่าวถึงที่มาของสองตระกูลหลัก ดังนี้

จาวเลื่อง :

ตำนานเครื่องญาติตระกูลเสือ (จาวเลื่อง) มีอยู่สองสำนวน สำนวนแรก สรุปความได้ว่า ... เมื่อประมาณพันกว่าปีมาแล้ว มีพญาคนหนึ่งชื่อว่า พญาเดียวหลาว ได้เดินทางออกไปเสาะหาเนื้อคู่ของตน กระทั่งวันหนึ่งได้ไปพบกับหญิงสาวรูปงาม นอนอยู่บนลานหินและมีเครื่องแต่งกายเป็นชุดเสื้อวางอยู่ใกล้ๆ จึงได้เข้าไปสอบถาม ได้ความว่านางชื่อ “เตียน” เป็นลูกสาวคนเล็กของพญาหลวง บังเอิญว่าพญาหลวง ผู้เป็นพ่อได้ทำไฟไหม้บ้าน พญาด่านจึงให้พญาหลวงมุ่งหลังคาเรือนให้ไหม้โดยมีเงื่อนไขว่า หลังคาเรือนนั้นซีกหนึ่งต้องมุงด้วยกระดุกซี่โครงมนุษย์ ส่วนอีกซีกหนึ่งมุงด้วยกระดุกปีกไก่ ด้วยเหตุดังกล่าวพญาหลวงจึงได้อาชุดเสื้อให้นางเตียนใส่เพื่อไปไล่จับไก่ และคน เพื่อจะนำเอากะดุกไปมุงเรือนให้พญาด่าน เมื่อได้พูดคุยกันแล้ว พญาเดียวหลาวได้เกิดความรักในตัวนางเตียนจึงอาสาช่วยนาง และตกลงได้เสียกัน ต่อมาทั้งคู่ได้มีลูกด้วยกันจำนวนสี่คน เป็นลูกผู้ชายสามคน คือ ท้าวลก ท้าวลือ ท้าวเลื่อง และมีลูกสาวหนึ่งคนคือนางกวาง หรือ ควาง ทั้งสี่คนนี้ได้แยกย้ายกันไปสร้างครอบครัวของตนจึงได้เกิดเป็นสายตระกูล จาวลก จาวลือ จาวเลื่อง และจาวควาง ตำนานของตระกูลเสืออีกสำนวนหนึ่งกล่าวว่า ในอดีตมีเสือตัวหนึ่งได้ช่วยเด็กหญิงที่ถูกพ่อแม่โยนทิ้งออกมาจากเรือน เพราะเป็นเด็กที่ร้องไห้งอแง จากนั้นเสือได้นำเด็กหญิงคนนี้ไปเลี้ยงไว้ในถ้ำและรักเหมือนลูก ต่อมาเมื่อเด็กหญิงคนนี้เติบโตขึ้นมาก็ได้มีครอบครัวมีลูกมีหลาน จึงได้แสดงความกตัญญูรู้คุณ โดยลูกหลานในตระกูลจะไม่ฆ่าเสือ ไม่กินเนื้อเสือ และก่อนจะสิ้นใจ เสือได้สั่งว่า จะอยู่ที่ใดก็ตามให้ลูกหลานตระกูลเสือสานตาแหลวปักไว้สี่มุมบริเวณที่นอน ถ้าเสือเห็นก็จะไม่ทำร้าย

จาวเงือก :

ตำนานเครื่องญาติตระกูลเงือก(จาวเงือก) ความมีอยู่ว่า ในอดีตมี เจ้าแห่งเงือกเมืองหนึ่ง มีลูกสามคน คือ องเงิน องลือวิ และองไชโขง ต่อมาเมื่อพ่อแม่สิ้นชีวิตไป องเงินก็ได้ครองเมืองแทนพ่อ ส่วนองลือวิ กับองไชโขง ต้องไปหาสร้างบ้านเมืองใหม่ ระหว่างที่เดินทางภรรยาขององลือวิได้คลอดลูกออกมาและตนเองก็สลับไป องลือวิจึงได้นำเอาพัดมาพัดให้ ซึ่งไทแดงเรียกว่า “วี” ด้วยเหตุนี้จึงได้ตั้งชื่อลูกชายว่า “ท้าววี”

ซึ่งเป็นต้นตระกูลของจาววี และได้ยึดถือเอาพัด หรือ วี เป็นสิ่งมีคุณที่ช่วยให้แม่ของ ท้าววีฟื้นขึ้นมา และมีข้อห้ามในการใช้พัด พัดไฟ หรือ ใช้พัดรองสิ่งของ

ส่วนองไขโงง ได้นำพาครอบครัวและบริวารเดินทางไปเสาะหาที่สร้างบ้าน เมือง และระหว่างทาง ภรรยาขององไขโงง ก็ได้คลอดลูกออกมา หาน้ำดื่มไม่ได้ จน ใกล้จะเสียชีวิต ขณะนั้นได้มี “นกกตคา” (ชื่อเฉพาะ) บินผ่านมาและไปจับอยู่ที่ป่า หน้าคา ตามไปดูจึงเห็นว่าบริเวณนั้นมีน้ำอยู่ จึงนำมาให้ภรรยาดื่มทำให้รอดชีวิตมาได้ ตระกูลนี้จึงได้แสดงความกตัญญูรู้คุณนกกตคา และยึดถือนกกตคาเป็นผู้มีคุณ และมีข้อปฏิบัติประจำตระกูล คือ ห้ามทำร้ายนกกตคา

นอกจากสองตระกูลนี้แล้ว ยังมีตระกูลหลักๆ อีก 4 ตระกูลและแบ่งเป็น สาย “จาว” ในแต่ละตระกูล สรุปได้ ดังนี้

1. จาวล่อ มีสองสายตระกูลคือ จาวล่อน้อย และจาวล่อคำ
 2. จาวเลื่อง มีสามสายตระกูลคือ จาวเลื่อง จาวลก และจาวควาง
 3. จาววี มีสามสายตระกูลคือ จาววีน้อย จาววีใหญ่ จาววีคำ
 4. จาวซ่า มีสามสายตระกูลคือ จาวซ่าขุน จาวซ่ากวน จาวซ่าลัก
- กลุ่มไทแดงมีการนับถือสัตว์ประจำตระกูล

จากการสัมภาษณ์ท่านบุญสี บุญวิไล พบว่ามีความสัมพันธ์กับตำนานความเป็นมา และข้อเคาะล่า หรือข้อห้ามของแต่ละจาว ซึ่งมีการนับถือสัตว์และสิ่งของ ที่แตกต่างกันไปในแต่ละจาว ดังนี้ จาวลก นับถือ ไก่ป่า, จาวล่อ นับถือ นกตั่งล่อ, จาวคาชน นับถือ ปลาไหล งู และตะพานน้ำหรือเรียกปลาฝา, จาวคาลัก นับถือ นกกตคา, จาววี นับถือ พัด ไม่ให้เอามาพัดไฟ, จาวเลื่อง นับถือ เสือ และจาวเงิน นับถือเงือก และนาค

ระบบสายสัมพันธ์ในกลุ่มตระกูลจาวของไทแดง

ลักษณะของจาว หรือโคตรตระกูลในสังคมไทแดง มีสามประการดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติในจาว ทุกคนที่เป็นพี่น้องกันแม้ว่าจะอยู่คนละครอบครัวหรือไม่รู้จักกันมาก่อนก็ตามทุกคนจะมี “จาว” เดียวกัน หรือ ผู้ที่มี “จาว” เดียวกันซึ่งเกิดจากการแต่งงานกับคนที่อยู่นอกกลุ่มจาว จึงต้องไปเป็นสมาชิกในโคตรตระกูลของฝ่ายสามี

ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๖

2. จาวแต่ละจาวจะมีนิยายปรัมปราที่เกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษ และเรื่องเล่าต่าง ๆ นั้น จะเป็นที่มาของชื่อคะลำหรือสัญลักษณ์ หรือชื่อยี่ดื้อื่อประจำกลุ่มจาวของตน

3. เครือญาติในกลุ่มจาวมีลักษณะเป็นกลุ่มสัมพันธ์ที่มีความร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจ การปกครอง ด้านศาสนา และบทบาททางสังคม

จากการสำรวจของผู้วิจัยพบว่า จาวของไทแดงในบ้านสบฮาว เมืองสบเบา นั้นมีสายตระกูล 5ตระกูลคือ จาวล่อ จาวลก จาวเลื่อง จาววี จาวซ่า แต่ละกลุ่มสายตระกูลจะมีความเป็นมาและข้อปฏิบัติของสมาชิกร่วมจาวแตกต่างกันไป

ความสัมพันธ์ทางสายเลือด ของไทแดง

สังคมไทแดงที่บ้านสบฮาว ยี่ดื้อื่อเจ้าโคตรทางฝ่ายพ่อ เป็นหลัก ดังนั้นเมื่อมีสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในครอบครัว สมาชิกใหม่นั้นจะถูกบรรจุเข้าอยู่ในสายตระกูล คือ ยี่ดื้อื่อ “ผีเรือน” ฝ่ายพ่อทันที นั้นหมายความว่า สถานภาพและบทบาทจะถูกกำหนดขึ้นโดยการนับถือผีบรรพบุรุษ และข้อกำหนดประจำตระกูลของฝ่ายพ่อ นอกจากนี้สายสัมพันธ์ที่ยึดโยงสมาชิกในสายตระกูลไว้ด้วยกันผ่านทางสายเลือดนี้ ยังเชื่อมโยงไปสู่ระบบโคตรตระกูล ที่ในภาษาไทแดงเรียกว่า “จาว” ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบสายตระกูล โดยมีผีบรรพชนประจำตระกูล เรียกว่า “ด้าจาว” เป็นผู้เชื่อมโยงและควบคุมสมาชิกในจาวแต่ละจาว ให้ปฏิบัติตนตามกรอบจารีตประเพณีของโคตรตระกูลเรียกว่า “คะลำ” ซึ่งเป็นข้อห้ามประจำตระกูลที่ยี่ดื้อื่อร่วมกัน ซึ่งข้อคะลำนี้มีแตกต่างกันไปในแต่ละจาว

2.4 ความสำคัญของระบบ “ จาว ”

ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือระบบจาว ก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการต่างๆในสังคม อันเกิดจากการรวมกลุ่มกันของสมาชิกในกลุ่มจาวเดียวกันอย่างเห็นชัด คือ ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ความสัมพันธ์ทางเครือญาติในระบบจาว ของไทแดงหมู่บ้านสบฮาว เมือง สบเบา แขวง ห้วยพัน นั้นมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ นั่นคือ “ ผีเรือน” หรือ ผีเรือน คือ ผีบรรพบุรุษที่ถูกหลานได้เชิญดวงวิญญาณในส่วนของ “ขวัญหัว” ซึ่งเป็นขวัญที่

สำคัญที่สุดในร่างกายของผู้ตายให้มาสังสติด้อยู่ในห่อผีภายในเรือน เรียกว่า ผีเรือน บทบาทหน้าที่ของผีเรือนนี้ คือการควบคุมดูแลสมาชิกในครัวเรือนให้ประพฤติปฏิบัติ ตามจารีตและข้อปฏิบัติประจำตระกูล รวมถึงการปกป้องคุ้มครองภัยอันตรายต่างๆ ไม่ให้มาทำร้ายสมาชิกในเรือนนั้น ขณะเดียวกันถ้าหากสมาชิกไม่ปฏิบัติตามจารีต และข้อปฏิบัติประจำตระกูลที่เรียกว่า “คะลำ” ผีเรือนก็จะลงโทษด้วยการทำให้เกิด อาการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือเกิดอาการผิดปกติอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ซึ่งผู้กระทำผิดนั้น ต้องได้กระทำพิธีขอโทษ โดยการจัดหาเครื่องเซ่นไหว้ไปทำพิธีขอขมาเรียกว่า “เสน ผีเรือน” เพื่อเป็นการขอขมา ดังนั้น ความเชื่อเรื่องผีเรือน จึงเป็นเสมือน “กฎหมาย ครอบครัว” ในสังคมไทแดง และภายใต้ความเชื่อนี้ ทำให้มีข้อกำหนดที่เป็นข้อห้าม สำหรับสมาชิกในเรือน เรียกว่า “คะลำผีเรือน” จากการสัมภาษณ์ผู้ไทแดงบ้านสบ ฮาว มีข้อคะลำ ของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งแบ่งแยกเป็นข้อห้ามสำหรับสมาชิกใน ครอบครัวที่มีสถานภาพ ต่างกัน ดังนี้

คะลำสำหรับเด็ก

- ห้ามไปวิ่งเล่นหยอกล้อกันหน้าหอผีเรือน
- ห้ามนำสิ่งของไปทิ้งในบริเวณหอผีเรือน
- ห้ามทำเสียงร้องไห้ เหมือนกับการร้องไห้ในงานศพ
- ห้ามเล่นของมีคมหรืออาวุธ

คะลำสำหรับลูกสะไภ้

- ห้ามผ่านบริเวณหอผีเรือน
- ห้ามนั่งเบาะรองนั่งของปู่ย่า
- ห้ามนั่งตั้งหวาย
- ห้ามกินข้าวใส่กระดัง
- ห้ามปล่อยผมในเรือน

คะลำสำหรับลูกเขย

- ห้ามนั่งตั้งหวาย
- ห้ามทำหรือซ่อมบันได
- ห้ามยกส้อมรับประทานอาหาร

ระบบจาว ในสังคมไทแดงนั้น เป็นลักษณะกลุ่มเครือญาติขนาดใหญ่ โดยแต่ละกลุ่มจาวจะประกอบด้วยตระกูล หรือจาวย่อยๆ ร่วมกัน สมาชิกภายในกลุ่มจาวเดียวกัน จะมีความเชื่อว่า พวกเขาสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน แม้ว่า จะไม่สามารถสืบสาวได้ชัดเจนก็ตาม ด้วยความรู้สึกดังกล่าวทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความรู้สึกผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น เกิดความรู้สึกว่าเป็นญาติพี่น้องกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ความสำคัญ ระบบจาวทำให้เกิดศักยภาพที่ส่งผลต่อชุมชนไทแดงหลายด้าน ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติในกลุ่มไทแดงนั้นมีผลต่อเศรษฐกิจของครอบครัวและสายตระกูลเนื่องจาก วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของไทแดงนั้น ขึ้นอยู่กับการทำการเกษตรกรรม การเลี้ยงสัตว์ งานหัตถกรรม ดังนั้นสายตระกูลที่มีเครือญาติจำนวนมาก และเหนียวแน่น ก็จะสามารถ ระดมกำลังแรงงานในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย การผลิตพืชผลทางการเกษตร เช่น การทำนา ทำไร่ ทำสวน การปศุสัตว์ เช่น การเลี้ยงหมู เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย และการผลิตงานด้านหัตถกรรม เช่น การจักสาน การทำเครื่องมือเครื่องใช้ และที่สำคัญคือการทอผ้าซึ่งปัจจุบันนั้น เป็นสินค้ายอดนิยมและมีราคาสูง เนื่องจากผ้าทอฝีมือของหญิงไทแดงนั้นได้รับการยกย่องว่ามีความประณีตและสวยงาม ดังนั้นเครือญาติมีส่วนสำคัญในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกในสายตระกูล

ด้านการปกครอง ลักษณะการปกครองดั้งเดิมของกลุ่มไทแดงนั้นจะมีผู้ปกครองชุมชนที่สืบทอดกันตามสายตระกูล เช่น จากปู่ สืบทอดมาสู่พ่อ และจากพ่อ สืบทอดสู่ลูก โดยจาวที่เป็นผู้ปกครองมักจะเป็น จาวลอ อย่างไรก็ตามในบางชุมชนก็อาจจะมีผู้ปกครองหรือหัวหน้าชุมชนที่มาจากจาวอื่นก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมาชิกในชุมชนนั้นว่า จาวใดมีสมาชิกเครือญาติจำนวนมาก ซึ่งจะเป็นกลุ่มที่มีอำนาจต่อรองในสังคมสูง การเลือกผู้นำก็จะเลือกเอาผู้อาวุโสของจาวนั้น ขึ้นมาเป็นผู้ดำเนินการปกครองชุมชน โดยเป็นที่รับรู้และเข้าใจกันในสังคม

ด้านการศึกษา ในกลุ่มไทแดงนั้นการถ่ายทอดความรู้จะเป็นไปในลักษณะของการสอนกันเองภายในครอบครัว หรือภายในjawเดียวกัน กล่าวคือ หากเป็นความรู้ด้านวิชาชีพ เช่น ช่างตีเหล็ก ช่างไม้ และหัตถกรรม จักสาน รวมถึงการทำเกษตรต่างๆ ที่เป็นงานของผู้ชายจะถ่ายทอดจากพ่อไปสู่ลูกหรือจากญาติพี่น้องกันเองในjawเดียวกันโดยสอนกันแบบตัวต่อตัว ถ้าหากเป็นงานด้านการเย็บปักถักร้อยและการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การทอผ้า ซึ่งเป็นงานของผู้หญิงก็จะเป็นไปในลักษณะเดียวกันคือจะถ่ายทอดกันแบบตัวต่อตัวจากแม่ไปสู่ลูกสาว หรือถ่ายทอดกันภายในสมาชิ jawเดียวกัน นอกจากนี้แล้วการศึกษาก็เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญทำให้คนออกจากท้องถิ่นได้เช่นกัน เช่นที่บ้านสบฮาวนี้มีโรงเรียนประถมและมัธยม ครุมีเพียงผู้เดียว แต่จำนวนนักเรียนมีจำนวนมาก ไม่เพียงพอต่อนักเรียน ดังนั้น หากต้องการเรียนให้สูงขึ้น ก็จำเป็นต้องเดินทางไปเรียนที่เมืองอื่นเช่น ชำเหนือ หลวงพระบาง เชียงขวาง และเวียงจันทน์ เป็นต้น การศึกษาต่างถิ่นก็ทำให้ผู้ที่เป้นไทแดงได้สัมผัสระบบ jaw

ด้านสาธารณสุข ด้วยการนับถือผี (ผี ไม่ใช่ศาสนา religion แต่เป็นความเชื่อ belief) เป็นความเชื่อประจำกลุ่ม ดังนั้นไทแดงจึงมีความเชื่อว่า ถ้าหากมนุษย์เกิดอาการเจ็บป่วย ก็ด้วยสาเหตุมาจากการกระทำของผี ที่มาทำให้ “ขวัญ” อยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่งในร่างกายออกไปจากร่าง การดูแลรักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงต้องใช้วิธีการแบบดั้งเดิมซึ่งสืบทอดกันมาแต่อดีต นั่นคือการเซ่นผี เป็นการขอขมา และให้ผินั้นมาช่วยผู้ที่กำลังเจ็บป่วยนั้นให้หายกลับคืนสู่ปกติ หรือให้ผีช่วยเรียกขวัญกลับมาเข้าร่างดั้งเดิม โดยการรักษานั้นจะต้องมีหมอพื้นบ้านเป็นผู้ทำพิธี

การขัดเกลาทางสังคม ในชุมชนไทแดงมีกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยผ่านบทบาทของเครือญาติ ซึ่งจำแนกตามสถานภาพของสมาชิก กล่าวคือ การอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัว เป็นบทบาทหน้าที่ของพ่อและแม่ผู้เป็นเจ้าของ เป็นผู้อบรมสั่งสอนทั้งลูกชาย และลูกสาว ในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมกับจารีต ประเพณี ที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา ทั้งในสถานภาพการเป็นสมาชิกในเรือนสถานภาพการเป็นสมาชิกใน jaw รวมถึงการเป็นสมาชิกในชุมชน ซึ่งการอบรมสั่ง

สอนจะเริ่มมาแต่เด็ก จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ตามแต่ละช่วงชีวิต และถ้าหากมีลูกสะใภ้เข้ามาอยู่ในเรือนด้วย ผู้ที่จะอบรมสั่งสอนก็คือพ่อและแม่ผู้เป็นเจ้าของเรือนเช่นกัน กฎเกณฑ์การปฏิบัติภายในเรือนไทแดงนั้นถูกควบคุมโดยระบบความเชื่อใน “ผีเรือน” ผู้ซึ่งมีพลังอำนาจในการกำหนดชะตาชีวิต และความเป็นไปของสมาชิกในเรือน

4. การปรับเปลี่ยนทางสังคมทำให้ระบบ “ จาว ” เปลี่ยน

วัฒนธรรมสังคมของชาวไทแดงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคม ทำให้ชุมชนที่มีส่วนติดกับชายแดนเวียดนาม มีจุดร่วมกันและอุดมการณ์เดียวกันคือการต่อสู้ร่วมกันระหว่างเวียดนามและลาว ร่วมต่อสู้กับอเมริกา กว่า 20 ปี ส่งผลให้หมู่บ้านในบริเวณนี้ได้มีความสัมพันธ์ทางการค้า หรือแบบเครือญาติกับเวียดนามมากกว่าแขวงอื่นๆ ของลาว

การติดต่อสื่อสาร ในเส้นทางคมนาคม ทำให้ไทแดง ได้รับความสะดวกสบายมากขึ้น ไฟฟ้าที่สว่าง ก็เชื่อมโยงมาจากเวียดนาม ถนนที่สร้างโดยผู้รับเหมาเวียดนาม หรือแม้กระทั่งรถจักรยาน หรือรถขนาดใหญ่ก็ประกาศขาย หรือ ใช้กันในเมืองก็เป็นรถที่นำผ่านชายแดนเวียดนาม เสื้อผ้า รองเท้า ผ้าชิ้น ก็ซื้อมาจากเวียดนาม เพราะราคาถูกและไปมาสะดวก ใช้เวลาน้อยกว่าไปตลาดที่จำเหนือ

อย่างไรก็ตาม ไฟฟ้า ถนนสะดวก ก็ทำให้เมืองเหล่านี้เริ่มติดต่อกับโลกภายนอกได้ง่ายขึ้น ในเขตเมืองที่มีไฟฟ้า ก็ต้องติดตามมาด้วย ทิวทัศน์ ติดตั้งจานดาวเทียม ซึ่งรับสัญญาณจากประเทศไทย แม้แต่ดูละครโทรทัศน์ ในบ้านสบฮาว ของไทแดง นั้น ผู้วิจัยไปเก็บข้อมูล ก็ดูทีวีของไทยกันทั้งครอบครัว รู้จักดารไทยพอสมควร ฟังนักร้องไทยกันอย่างครึกครื้น ทำให้ชุมชนที่อยู่ห่างไกล ก็หันมาบริโภคสินค้าตามการลงโฆษณาจากทีวี อาทิ สบู่ แชมพู นิยมสินค้าบริโภคไปด้วย แต่เมื่อเมืองพัฒนาขึ้น มีพร้อมทุกอย่าง คนบ้านนอกก็มุ่งเข้าเมืองหางานทำ ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย

ทางด้านความเชื่อ ในชุมชนไทแดงที่อยู่ในจำเหนือ เช่นที่บ้านสบฮาวนั้น มีประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐานทำให้เกิดการประสานกลุ่มลาว

ที่นับถือพุทธ และในฐานะที่เป็นประชากรในรัฐจึงอาจส่งผลให้เกิดการปรับตัวทาง
อัตลักษณ์จากไทแดงแบบดั้งเดิมไปเป็นลาวมากขึ้นเพื่อให้เกิดการยอมรับในสังคม
ประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มไทแดงซึ่งมิได้นับถือพุทธ ส่วนใหญ่มีการอพยพเข้ามา
ตั้งถิ่นฐานใหม่ในช่วงเวลา 120 ปีที่ผ่านมา จากเวียดนาม กล่าวคือ ในปี คศ.1887
เจ้าอนุคำ ฝรั่งเศสได้ยึดครองประเทศลาว ทำให้สยาม โดยพระยาสุรศักดิ์มนตรี ยก
ทัพมาหลวงพระบางอีกครั้ง และส่งเจ้าอนุคำลงไปบางกอก พร้อมทั้งบรรดาหัวเมือง
ที่ขึ้นกับหลวงพระบาง คือ สิบสองจุไท สิบสองปันนา และ ที่สำคัญคือหัวพัน และ
สยามตั้งเจ้าสกรีนเป็นเจ้าชีวิตแทน ในปี คศ.1888 ฝรั่งเศสได้เข้าเพื่อยึดครอง 12
จุไท บริเวณแม่น้ำดำ จึงทำให้สยามไปตั้งทัพที่หัวพันทั้งห้าทั้งหก เพื่อดำเนินการยึด
ครองของฝรั่งเศส ทั้งสองประเทศตกลงกันว่า ในสัญญาลงนามในวันที่ 22 ธันวาคม
1888 ที่เมืองแกง เดียนเบียนฟู ในสัญญามี 9 ข้อ โดย สยามยอมให้ฝรั่งเศสตั้งทัพที่ 12
จุไท ส่วยสยามตั้งที่ เมืองหัวพันทั้งห้าทั้งหก(แขวงหัวพัน) หลังจากเซ็นสัญญา ฝรั่งเศส
ยังต้องการดินแดนฝั่งซ้ายน้ำโขงทั้งหมดเลยทำให้สยามต้องถอยทัพ แต่ก็กวาดต้อน
คนพวน คนไท ต่างๆสยามก็กวาดต้อนไว้ในครอบครองทั้งหมดกลับบางกอกด้วย
ในวันที่ 23 มกราคม คศ. 1889 และ ในปีคศ. 1914 – 1915 ประชาชนชาวข่า
เหนือได้รวมกำลังต่อต้านฝรั่งเศส โดยมีกองกำลังสำคัญคือพวกไทดำ ฮ้อ ไตโงมตี
แถวชายแดนลาว เวียดนาม ได้จับตัวเจ้าแขวง(เลซิดัง)ได้และให้ชาวเมืองช่วยกันต่อ
ต้านฝรั่งเศส ภายหลังจากแขวงข่าเหนือถูกยึดโดยขบวนการต่อต้านฝรั่งเศส ก็ทำให้
ฝรั่งเศสส่งกองทัพอไปข่าเหนือ ในเดือน พฤศจิกายน ปีคศ. 1914 กองกำลังทหาร
ฝรั่งเศสเหล่านี้ได้บังคับชาวไทในระหว่างทางที่เดินทาง พร้อมทั้งกดขี่ข่มเหง ทำให้
ชาวบ้านหลบหนี การสู้รบของฝรั่งเศสและขบวนการต่อต้านมีอย่างดุเดือดห่างจากข่า
เหนือประมาณ 5 กิโลเมตร หลังจากที่ฝรั่งเศสยึดข่าเหนือไม่สำเร็จจึงได้ประกาศกฎ
อัยการศึกที่ข่าเหนือ และในวันที่ 7 ธันวาคม 1914 พันตรี ชูลิตสะเกา นำทหารแดง
จากเมืองฮานอย ไปช่วยฝรั่งเศสที่ข่าเหนือ ก่อนจะถึงชาวบ้านพวกต่อต้านข่มขู่โจมตี
ทหารฝรั่งเศสที่เมืองเซินลา(ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม) หลังจากสู้รบกัน
ที่เมืองเซินลาเป็นเวลา 2 อาทิตย์ ทหารลาวได้กลับเข้าลาว ตามเส้นทางซึ่งผ่านเดียว

นเบียนฟู เมืองแกง และปะทะทหารฝรั่งเศสอยู่ที่สบเบา ในวันที่ 11 มกราคม 1915 ตลอดปี 1914 มีการสู้รบและเคลื่อนไหวทางทหารบริเวณชายแดนลาว เวียดนาม ทำให้พวกล่าเมืองขึ้นเสียหายเป็นอย่างหนัก ฝรั่งเศสเลยได้ส่งทหารไปปราบปราม มีจากเวียงจันทน์จำนวนหนึ่ง อีกกองหนึ่งให้ไปตีเมืองจิง ประเทศเวียดนาม (สุนทร โภธิสาร, 2000) จากประวัติศาสตร์การต่อสู้ของลาวทำให้มองเห็นว่าชาวไท โดยเฉพาะ ไทดำ ไทแดง ไทขาว ชาวลาวนั้นมีการต่อสู้ต่อต้านฝรั่งเศสและมีการอพยพ ย้ายถิ่นไปมาระหว่างบริเวณชายแดนลาวเวียดนามกันไปมาและมีความสัมพันธ์กัน ต่อเนื่องอย่างเห็นได้ชัด

ซึ่งปัจจุบันยังพบว่าไทแดงกลุ่มเดียวกันยังอยู่ในเวียดนามเป็นจำนวนมาก ด้วยเช่นกัน เมื่อถูกให้มาอยู่ลาวก็กลายเป็นประชากรของลาว แต่การเป็นลาวนั้น กลับมีการนิยามด้วยอัตลักษณ์จากการนับถือพุทธ เงื่อนไขดังกล่าวกลายเป็นองค์ ประกอบสำคัญที่ทำให้ไทแดงหันมานับถือพุทธด้วยเช่นกัน แต่ความเข้มข้นในการ นับถือก็ไม่มากนัก อาจเนื่องจากฮิตในการนับถือผี และระบบจาวของไทแดง ก็ยังมีการสืบทอดผีผ่านคนในแต่ละรุ่นอยู่ ดังนั้นระยะเวลาในการเลื่อนของความเชื่อต่อการ นับถือจาวของไทแดงยังคงเข้มแข็งอยู่

บทบาททางเพศของไทแดง ปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและบทบาททาง เพศ ซึ่งบทบาททางเพศที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น อาจได้รับอิทธิพลจากสังคมภายนอก ผ่านระบบการศึกษา การเมือง หรือ การย้ายถิ่นไปมาหาสู่ หรือการทำงานต่างถิ่น ของคนในหมู่บ้าน โดยปกติแล้วไทแดงจะให้ความสำคัญกับฝ่ายชายมีอำนาจเหนือ ภรรยา แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มที่ชายและหญิงเท่าเทียมกันในสังคมมากขึ้น ทั้งนี้อาจ จากอำนาจทางเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้หญิงหาเงินได้ อิทธิพลภายนอกที่กล่าวถึงสตรี ที่มีบทบาท ซึ่งอาจผ่านมาจากระบบการศึกษา หรือการติดต่อกับบุคคลภายนอก ที่ส่งผลให้บทบาททางเพศได้เปลี่ยนไป

อิทธิพลภายนอกรอบนอกทำให้ไทแดง ต้องเตรียมตัวปรับเปลี่ยนกับสภาพที่มัน จะเกิดขึ้นในอนาคตที่จะมาถึงไม่ว่าจะเป็นการติดต่อกับญาติมิตรที่ไปอยู่ต่างเมือง จนถึงต่างแดน การติดต่อกับเวียดนาม การเข้าสู่ศูนย์กลางคือเวียงจันทน์ การรับสื่อ

จากเมืองไทย ตลอดไปจนถึงการเข้ามาของนานาชาติในนามขององค์กรต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนากายภาพด้านต่างๆ แม้หมู่บ้านเหล่านี้ดูว่าเป็นบ้านนอก อยู่ห่างไกล มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงนั้น แต่เมื่อเข้าไปสัมผัสจริงๆ แล้วจะเห็นว่าชุมชนเหล่านี้ได้เผชิญกับอิทธิพลภายนอกมาจากหลายๆ ทิศทาง ทั้งจากนโยบายของรัฐ ที่เร่งพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ความต้องการให้ต่างชาติเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาคมนาคมภายในประเทศ เพื่อเป็นทางเชื่อมโยงไปสู่จีน เวียดนาม สิ่งเหล่านี้ จะทำให้ไทแดงในบริเวณนี้จะเผชิญกับกระแสภายนอกที่กำลังโหมกระหน่ำเข้ามาสู่ท้องถิ่นในระยะช่วงนี้ จะทำให้ไทแดงเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้นานเพียงใด นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยอิทธิพลจากภายนอกท้องถิ่น แล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงทางศาสนา

5. สรุป

ไทแดง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท (Tai language family) กลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ที่สปป.ลาว และเป็นกลุ่มคนชายขอบมีประชากรไม่มาก แต่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในอดีต ไทแดงมีวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะของกลุ่มชนหรือชาติพันธุ์ชัดเจน ได้แก่ การแต่งกาย ฮีตคอง (จารีต) รวมถึงอัตลักษณ์ทางภาษาพูด ภาษาเขียน และระบบเครือญาติ ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้วก็ตาม ไทแดง ในพื้นที่ สปป.ลาว ตั้งถิ่นฐานรวมกันอยู่ในบริเวณเขตเมืองจำเหนือ, เมืองสบเบา, เวียงไซ และเมืองจำใต้ของแขวงหัวพัน ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

กลุ่มชาติพันธุ์ไทแดงถือเป็นคนกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งในบรรดาคน 3 กลุ่มใหญ่ที่อาศัยในแขวงหัวพัน ได้แก่ ไทแดง ไทดำ และไทขาว โดยได้อาศัยอยู่ในเมืองต่างๆ ในแขวงหัวพันประสมประสานกับกลุ่มอื่นๆ โดยมีความเชื่อว่าการกลุ่มคนเหล่านี้อพยพมาจากกลุ่มแม่น้ำแดงหลายยุคหลายสมัยแล้ว

กลุ่มชาติพันธุ์ไทแดงใน สป.ลาว อาศัยกันอย่างหนาแน่นในบริเวณ ทางภาคเหนือของลาว โดยเฉพาะที่บ้านสบฮาว เมืองสบเบา แขวงหัวพัน ซึ่งมีประชากรมากกว่าร้อยละ 80 ของชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น ซึ่งมีจำนวนไทแดงบ้านสบฮาว เมืองสบเบา แขวงหัวพัน เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีชายแดนติดกับประเทศเวียดนาม ประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านเป็นผู้ไทแดง นับถือศาสนาผี หมู่บ้านไทแดงที่หมู่บ้าน สบฮาว ระบบเครือญาติของไทยแดง (ระบบจาว) ยังสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแดง ตลอดจนโครงสร้างทางสังคม เอาไว้อย่างเหนียวแน่น

“จาว” เป็นระบบโคตรตระกูลของไทยแดงที่นับถือความสัมพันธ์เครือญาติแบบโคตรตระกูล เกิดจากการยึดถือเอาผีประจำตระกูลเดียวกัน ซึ่งเป็นผีแกน จาวอยู่เมืองฟ้า ยึดถือ “ข้อเคล่า” หรือ ข้อห้าม (taboo) อันเป็นข้อห้ามประจำตระกูลเดียวกัน สมาชิกในกลุ่มจาวในหมู่บ้านต้องไปร่วมพิธีและไปช่วยเหลืองานและมีสถานะเดียวกันกับผู้เป็นเจ้าของงาน ระบบโคตรตระกูลเป็นระบบที่สืบสายสัมพันธ์ของสมาชิกตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และเมื่อตายไปแล้วก็ต้องกลับไปยังเมืองฟ้าเพื่อกลับไปหากกลุ่มโคตรตระกูลของตนเอง หรือ จาว ของตระกูลตนที่อยู่บนฟ้านั้น จากการสำรวจ ระบบจาวของไทยแดงในบ้านสบฮาว เมืองสบเบา นั้นมีสายตระกูล 5 ตระกูลคือ จาวล่อ จาวลก จาวเลื่อง จาววี จาวซ่า แต่ละกลุ่มสายตระกูลจะมีความเป็นมาและข้อปฏิบัติของสมาชิกร่วมจาวแตกต่างกันไป

กล่าวโดยสรุป ระบบจาว ในสังคมไทแดงบ้านสบฮาวนั้น เป็นลักษณะกลุ่มเครือญาติขนาดใหญ่ โดยแต่ละกลุ่มจาวจะประกอบด้วยตระกูล หรือจาวย่อยๆ ร่วมกัน สมาชิกภายในกลุ่มจาวเดียวกัน จะมีความเชื่อว่า พวกเขาสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน แม้ว่าจะไม่สามารถสืบสาวได้ชัดเจนก็ตาม ด้วยความรู้สึกร่วมกันทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความรู้สึกผูกพันกันอย่างเหนียวแน่น เกิดความรู้สึกว่าเป็นญาติพี่น้องกัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะของจาว หรือโคตรตระกูลในสังคมไทแดง กล่าวโดยรวม มีสามประการดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายในจาว ทุกคนที่เป็นพี่น้องกันแม้ว่าจะอยู่คนละครอบครัวหรือไม่รู้จักกันมาก่อนก็ตามทุกคนจะมี “จาว” เดียวกัน หรือผู้ที่มี “จาว” เดียวกันซึ่งเกิดจากการแต่งงานกับคนที่อยู่นอกกลุ่มจาว จึงต้องไปเป็นสมาชิกในโคตรตระกูลของฝ่ายสามี

2. จาวแต่ละจาวจะมีนิยายปรัมปราที่เกี่ยวข้องกับบรรพบุรุษ และเรื่องเล่าต่าง ๆ นั้น จะเป็นที่มาของข้อค้ำหรือสัญลักษณ์ หรือข้อยึดถือประจำกลุ่มจาวของตน

3. เครือญาติในกลุ่มจาวมีลักษณะเป็นกลุ่มสัมพันธ์ที่มีความร่วมมือกันทางด้านเศรษฐกิจ การปกครอง ด้านศาสนา และบทบาททางสังคม **ความสำคัญของระบบ “จาว”** ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือระบบจาว ก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนกระบวนการต่างๆในสังคม อันเกิดจากการรวมกลุ่มกันของสมาชิกในกลุ่มจาวเดียวกันอย่างเห็นชัด คือ ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ความสัมพันธ์ทางเครือญาติในระบบจาว

ระบบจาวและการปรับเปลี่ยน

สังคมวัฒนธรรมของชาวไทยแดงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของสังคม ทำให้มีการปรับเปลี่ยนมากมาย ตามโลกาภิวัตน์และกระแสสังคมโลกถาถมเข้ามามากมาย โดยเฉพาะสิ่งแรกคือ ระบบการสื่อสาร ที่ทุกบ้านมีโทรทัศน์ โทรศัพท์ และการคมนาคมก็มีการเปลี่ยนแปลง ทำให้สาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชนเปลี่ยนไป เช่น ความเจริญทางกายภาพ มีไฟฟ้า มีสินค้าจากภายนอกเข้าถึงหมู่บ้านได้ง่ายขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านความเชื่อ กล่าวคือ กลุ่มคนที่มีการอพยพย้ายถิ่นไปมาในเขตสปป.ลาว โดยเฉพาะไทยแดง ในเขตเวียตนามและลาวเองนั้น ถือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่เมื่อมีการแบ่งเขตแดนกันระหว่างประเทศ ก็ทำให้กลุ่มไทแดงที่อยู่ ใน สปป.ลาวต้องหันนับถือพุทธบ้างเพื่อแสดงถึงความเป็นชนชาติลาว เพราะเป็นการนิยามอัตลักษณ์ตนเองให้เข้ากับกลุ่มประชาชนลาว เป็นต้น และยังมีกลุ่มชาวไทยอื่นๆ ที่นับถือพุทธ เข้ามาแต่งงานและปะปนในชุมชน เกิดมีความเชื่ออื่นเข้ามาด้วย

บทบาททางเพศของไทยแดง ซึ่งบทบาททางเพศที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น อาจได้รับอิทธิพลจากสังคมภายนอก ผ่านระบบการศึกษา การเมือง หรือ การย้ายถิ่นไปมาหาสู่ หรือการทำงานต่างถิ่นของคนในหมู่บ้าน โดยปกติแล้วไทยแดงจะให้ความสำคัญกับฝ่ายชายมีอำนาจเหนือภรรยา แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มที่ชายและหญิงเท่าเทียมกันในสังคมมากขึ้น ทั้งนี้อาจจากอำนาจทางเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้หญิงหาเงินได้ อิทธิพลภายนอกที่กล่าวถึงสตรีที่มีบทบาท ซึ่งอาจผ่านมาจากระบบการศึกษา หรือการติดต่อกับบุคคลภายนอก ที่ส่งผลให้บทบาททางเพศได้เปลี่ยนไป

อิทธิพลภายนอกทำให้ไทยแดง ต้องเตรียมตัวปรับเปลี่ยนกับสภาพที่มันจะเกิดขึ้นในอนาคตที่จะมาถึงไม่ว่าจะเป็นการติดต่อกับญาติมิตรที่ไปอยู่ต่างเมือง จนถึงต่างแดน การติดต่อกับเวียดนาม การเข้าสู่ศูนย์กลางคือเวียงจันทน์ การรับสื่อจากเมืองไทย ตลอดไปจนถึงการเข้ามาของนานาชาติในนามขององค์กรต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนากายภาพด้านต่างๆ แม้หมู่บ้านเหล่านี้ดูว่าเป็นบ้านนอก อยู่ห่างไกล มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงนั้น แต่เมื่อเข้าไปสัมผัสจริงๆ แล้วจะเห็นว่าชุมชนเหล่านี้ได้เผชิญกับอิทธิพลภายนอกมาจากหลายๆ ทิศทาง ทั้งจากนโยบายของรัฐ ที่เร่งพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ความต้องการให้ต่างชาติเข้ามาช่วยเหลือในการพัฒนาคมนาคมภายในประเทศ เพื่อเป็นทางเชื่อมโยงไปสู่จีน เวียดนาม สิ่งเหล่านี้ จะทำให้ไทยแดงในบริเวณนี้จะเผชิญกับกระแสภายนอกที่กำลังโหมกระหน่ำเข้ามาสู่ท้องถิ่นในระยะช่วงนี้ จะทำให้ไทยแดงเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้นานเพียงใด นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยอิทธิพลจากภายนอกท้องถิ่น แล้วยังมีการเปลี่ยนแปลงทางศาสนา

เอกสารอ้างอิง

เรื่องเดช ปันเขื่อนขันธ์. 2532. **นิทานพื้นบ้านลาว**.สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.กรุงเทพฯ.คณะกรรมการอินโดจีนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

ราชันย์ นิลวรรณภา.2553. **อัตลักษณ์ผู้ไทแดงบ้านสบฮาว แขวงหัวพัน
สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎี
บัณฑิตสาขาภาษาไทย,มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วิลเลียม คลิฟตัน ดอดด.2483 **The Tai Race-The Elder Brolter of the
cheinese** .กรุงเทพฯ: กระทรวงการต่างประเทศ.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม,สุจิตต์ วงศ์เทศ. 2534.**ไทยน้อยไทใหญ่ไทยสยาม**.มติ
ชน.กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มติชน.

ส. สีนทอง และบ.เจื่องมะนิวง. 2007.**ใต้แดง**.เวียงจันทน์: สำนักพิมพ์และจำหน่าย
หนังสือแห่งรัฐ.

สีสมพอน สุขวงสา. 2551.ความเป็นมาและการปรับตัวทางวัฒนธรรมของไทแดง
ในประวัติศาสตร์. **วารสารวิทยาศาสตร์สังคม**, ฉบับที่ 02, นครหลวง
เวียงจันทน์.โรงพิมพ์แห่งรัฐ.

สุมิตร ปิติพัฒน์. 2546.**คนไทยแดงในแขวงหัวพันสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาว**.สถาบันไทคดีศึกษา.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ
:โรงพิมพ์โอ. เอส. ฟร้งตั้งเฮาส์.

สุนทร โพธิสาร.2000. **ประวัติศาสตร์ลาวดึกดำบรรพ์-ปัจจุบัน**.กระทรวงแถลงข่าว
และวัฒนธรรม.เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ

Joachim Sohlesinger. 2003.Tai – Dang. **Ethnic Groups of Laos Profile
of Austro Asiatic speaking peoples. Volume2**.white lotus
press Co.Ltd.,Bangkok,Thailand.

สัมภาษณ์

ท่านบุญสี บุญวิไล. สัมภาษณ์: (วันที่ 22เดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2553).**สัมภาษณ์.
นางสมพาวัน แก้วบุตรดา**.นักวิจัย.สาขาภาษาลาว คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.